EUROPADOMSTOLENS DOMAR*

Augusti–oktober 2024

Anna Rogalska Hedlund**

Som vanligt levererar Europadomstolen avgöranden som rör viktiga samhällsfrågor, till exempel samtycke till vård, restriktioner under coronapandemin, psykisk ohälsa samt utredningskrav av anklagelser om trafficking och våldtäkt.

I Pindo Mulla mot Spanien prövade Europadomstolens stora kammare ett fall där en patient, som tillhörde Jehovas vittnen och som uttryckligen sagt att hon inte ville få blodtransfusion, ändå fick en sådan som ett led i akut livsuppehållande vård. Europadomstolen konstaterade att detta utgjorde en kränkning av hennes rätt till självbestämmande enligt rätten till skydd för privat- och familjeliv i artikel 8 i konventionen.

Sakta men säkert börjar avgöranden som rör begräsningar av rättigheter under coronapandemin komma. I avgörandena Central Unitaria de Traballadores/as mot Spanien och Pasquinelli m.fl. mot San Marino godtog Europadomstolen att det rådde exceptionella omständigheter och att åtgärder för att skydda folkhälsan i ett ovisst läge av pandemin vägde tyngre än enskildas rättigheter. Målen rörde i det förstnämnda fallet ett fackförbund som nekades demonstrationstillstånd i april 2020 och i det sistnämnda fallet vårdpersonal som fick lida olika arbetsrättsliga konsekvenser för att de inte ville vaccinera sig.

I fall som inte utretts ordentligt i den inhemska rättsordningen gör Europadomstolen gärna en materiell och en processuell prövning av rättigheterna i Europa-

* Utgiven med bidrag från Institutet för Rättsvetenskaplig Forskning.

Översikten omfattar perioden augusti till och med oktober 2024. Närmast föregående översikt var införd i ERT 2024 s. 555 ff. De fullständiga texterna till de domar som kort refereras kan sökas på Europadomstolens hemsida http://hudoc.echr.coe.int. En dom från en kammare vinner laga kraft enligt artikel 44:2 i konventionen dvs. om parterna förklarar att målet inte kommer hänskjutas till stora kammaren, om hänskjutande inte begärs inom tre månader eller när panelen avslagit begäran om hänskjutande. Ett beslut om avvisning av ett mål eller en dom från en kommitté kan inte hänskjutas till stora kammaren. Följande förkortade benämningar används i rättsfallsöversikten: Konventionen = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Europadomstolen = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

** Anna Rogalska Hedlund är jur. kand. och specialiserad på fri- och rättighetsjuridik.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

konventionen. Till exempel ansågs Spanien och Slovenien brista i sina processuella skyldigheter att utreda trafficking i fallen T.V. mot Spanien och B.B. mot Slovakien. Liknande resonemang om processuella brister förde Europadomstolen i Daugaard Sorensen mot Danmark som rörde en våldtäkt och Haugen mot Norge som rörde ett självmord.

Turkiet och Ryssland har många allvarliga fall som inte refereras i detta nummer eftersom, även om det ger kunskap och förståelse för situationen i dessa länder, så har de begränsat prejudikatvärde för svenska praktiserande jurister.[1]

1. PASQUINELLI m.fl. MOT SAN MARINO (DOM 29.08.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – konsekvenser för vårdpersonal utan covid-vaccin

Klagandena var 19 vårdarbetare som fått olika konsekvenser för att de inte ville vaccinera sig under coronapandemin. Konsekvenserna var bland annat arbetsbefrielse utan lön, samhällstjänst med bidrag som motsvarade de arbetade arbetstimmarna eller omplacering till andra lediga tjänster. Europadomstolen fann, mot bakgrund av staters breda bedömningsmarginal i hälso- och sjukvårdsfrågor och den exceptionella och oförutsägbara situation som en global pandemi innebar, att åtgärderna inte var oproportionerliga. Det förelåg därför ingen kränkning av klagandenas rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

2. TSULUKIDZE OCH RUSULASHVILI MOT GEORGIEN (DOM 29.08.2024)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen) – jävig justitiesekreterare

Klagandena var båda före detta chefer på ett företag. Deras uppsägningen efter en omorganisation blev föremål före en tvist i domstol. Under rättegången i landets högsta domstol var domarens, tillika referenten, justitiesekreterare dotter till motpartsombudet som även var bolagets egen jurist. Europadomstolen konstaterade att en georgisk justitiesekreterare, som var en statlig tjänsteman, hade ett så pass brett mandat, t.ex. att på uppdrag av en domare skriva ett förslag till dom, att dennes kopplingar till motpartsombudet smittade domarens

[1] Se målen *Gadzhiyev och Gostev mot Ryssland* (dom 15.10.2024), *Kobaliya m.fl. mot Ryssland* (dom 22.10.2024), *Gadzhiyev och Gostev* (dom 03.09.2024) och *Yasak mot Turkiet* (dom 27.08.2024).

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

opartiskhet. Det förelåg därför en kränkning av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i konventionen.

3. PINDO MULLA MOT SPANIEN (DOM 17.09.2024, STOR KAMMARE)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och religionsfrihet (artikel 9 i konventionen) – blodtransfusion mot patients vilja

Efter medicinska undersökningar stod det klart att klaganden behövde opereras. Klaganden klargjorde då både skriftligen och muntligen att hon tillhörde Jehovas vittnen, att hon godtog operationen men att hon inte samtyckte till att få blodtransfusion, även vid livsfara. Ungefär ett år senare togs hon in på sjukhus på grund av inre blödningar där hon återigen uttryckte sitt nekande till blodtransfusion. Dagen efter fördes hon till ett annat sjukhus som var känt för att kunna tillhandahålla alternativa behandlingar till blodtransfusion. På väg till sjukhuset skickade den jourhavande läkaren en förfrågan om att godkänna livsuppehållande vård. En särskild kommitté på sjukhuset godkände förfrågan inom en timme grundat på det allvarliga medicinska tillståndet men utan att informationen om klagandens tidigare vägran att få blodtransfusion hade vidarebefordrats. Klagande erhöll därefter vård inklusive blodtransfusion.

Europadomstolen konstaterade att i en nödsituation måste en patients självbestämmande vägas mot rätten till liv. Ett beslut att inte ge livsavgörande vård måste grunda sig på en klar, specifik och otvetydig grund att detta var patientens aktuella ställningstagande. Europadomstolen konstaterade också att det var viktigt att system om patienters samtycke till vård fungerade effektivt. I förevarande fall hade bristfällig information först vidare kring klagandens hållning vilket hade påverkat beslutet om att ge livsnödvändig vård inklusive blodtransfusion. Den inhemska beslutsprocessen var därför bristfällig på ett sätt att klagandens rätt till självbestämmande inte hade respekterats vilket utgjorde en kränkning av klagandens rätt till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen läst i ljuset av religionsfriheten enligt artikel 9 i konventionen.

4. P.J. OCH R.J. MOT SCHWEIZ (DOM 17.09.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – utvisning utan helhetsbedömning

Klaganden var ett gift par med två barn som bott hela sina liv i Schweiz. Maken fälldes till villkorlig dom för att ha transporterat kokain åt en tredje person och han utvisades från Schweiz. Modern, som ursprungligen var från Serbien, och

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

döttrarna bodde kvar i Schweiz medan maken efter utvisningen bodde i sitt ursprungsland i Bosnien-Hercegovina.

Europadomstolen bedömde att de inhemska domstolarna inte hade gjort en noggrann avvägning mellan den enskilda och allmänna intressena eftersom de endast hade beaktat brottets allvar utan att beakta att maken inte hade begått brott tidigare och endast fick en villkorlig dom, att han hade en säker och fast inkomst, att han visat gott uppförande, att det var osannolikt att han skulle begå brott igen och den negativa effekten en utvisning hade på hans familj. Europadomstolen fann därför att det förelåg en kränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

5. FABBI m.fl. MOT SAN MARINO (DOM 24.09.2024, STOR KAMMARE)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen)
– brottsoffers rätt till prövning av skadestånd

Klagandena var en son och hans föräldrar. När sonen var 12 år gammal utsattes han för mobbing på en skolresa. En förundersökning påbörjandes mot två minderåriga men därefter vidtogs inga åtgärder tills brotten preskriberades fem år senare.

Europadomstolen konstaterade att de saknades några godtagbara skäl till att inga åtgärder vidtogs i målet vilket fick till följd att målet så småningom preskriberades. Problemet var inte en isolerad händelse utan ett systematiskt problem i San Marino där omkring 800 mål har preskriberats på liknande sätt. Samtidigt noterade Europadomstolen att klagandena inte hade tillvaratagit sina rättigheter på ett ansvarfullt sätt. Föräldrarna hade inte deklarerat att de ville ansöka om skadestånd i egenskap av brottsoffer på det sätt som den inhemska lagstiftningen kräver. Sonen hade gjort sin deklaration först efter närmare fem år, några dagar innan målet preskriberades. De hade inte heller nyttjat möjligheten att väcka en separat civilrättslig talan om skadestånd. Europadomstolen fann därför att klagomålet skulle avvisas i förhållande till föräldrarna och att det inte förelåg någon kränkning i förhållande till sonen.

6. SEVERIN MOT RUMÄNIEN (DOM 08.10.2024)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen)
– fälld efter jounalistfälla

Klaganden dömdes för mutbrott till fyra års fängelse efter att ha tagit emot mutor av två journalister som utgav sig för att vara lobbyister medan han var

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

ledamot i EU-parlamentet. Europadomstolen avfärdade argumentet att det rörde sig om brottsprovokation (*agent provocateur*) eftersom journalisterna agerande på eget initiativ utan statens inbladning. Beträffande försvarets svårigheter i förhållande till journalisternas bevis, särskilt deras inspelningar, så hade denna fråga behandlats på ett adekvat sätt i de inhemska domstolarna. Det förelåg därför ingen kränkning av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i konventionen.

7. M.A. OCH Z.R. MOT CYPERN (DOM 08.10.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätten till effektiva rättsmedel (artikel 13 i konventionen) och förbudet mot kollektiv utvisning av utlänningar (artikel 4 i tilläggsprotokoll nr 4 till konventionen) – hindrande av asylsökande att stiga i land

Klagandena var syriska medborgare som flydde från Libanon efter fyra år i flyktingförläggningar där. Cypriotiska myndigheter behandlade dem som ekonomiska migranter och tillät dem inte stiga i land. Europadomstolen konstaterade att det var tydligt från statens yttranden i målet att de cypriotiska myndigheterna inte hade gjort någon bedömning av risken för att klaganden inte fick en effektiv asylprocess i Libanon liksom levnadsvillkoren för flyktingar i Libanon samt riskerna för klagandena om det tvingades tillbaka till Syrien vilket sammanfattningsvis var i strid med deras rättigheter enligt konventionen.

Se även *J.B. m.fl. mot Malta* (dom 22.10.2024) som rörde en mängd kränkningar i förhållande till sex asylsökande från Bangladesh.

8. S.F. MOT FINLAND (DOM 08.10.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – familjeåterförening

Klaganden hade tillsammans med sina tre barn erhållit asyl i Finland 2016. Hon ansökte om familjeåterförening med sin man som också var somalisk medborgare och som hade beviljats asyl i Uganda. Europadomstolen godtog att finska myndigheter avslagit begäran eftersom det saknades skäl att göra undantag från kravet på tillräckligt underhåll bl.a. för att ansökan om familjeförening inte gjordes inom den föreskrivna tiden trots att klaganden erhållit information om tidsfristerna. Det fanns dock fortfarande en möjlighet att åberopa exceptionella förhållande om dessa skulle försämras för familjen. Det var därför inte oproportionerligt att neka familjeåterförening och det förelåg därför ingen kränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

9. VALIDITY FOUNDATION Å T.J. VÄGNAR MOT UNGERN (DOM 10.10.2024)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen) – fruktansvärda förhållande på statligt hem ledde till att patient med intellektuell funktionsnedsättning dog

En organisation för funktionsnedsatta drev klagomålet för en person med en intellektuell funktionsnedsättning som dog 45 år gammal på grund av vanvård på ett statligt hem. Europadomstolen konstaterade att hemmet var underbemannat och tillhandahöll bristfällig vård. Klaganden var utmärglad och konstant fastspänd vid sin säng, något som myndigheterna hade haft kännedom om. Hon dog formellt av lunginflammation. Samma år hade 10 andra personer dött på hemmet.

Europadomstolen fann en kränkning att rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen i två avseenden. Dels på grund av de bristande åtgärderna för att avhjälpa patientens försämrade hälsotillstånd, vilka ledde till hennes död, dels för de bristande inhemska utredningarna som endast hade fokuserat på den direkta dödsorsaken, lunginflammation, inte de generella bristerna av vården.

10. T.V. MOT SPANIEN (DOM 10.10.2024)

Fråga om förbud mot slaveri och tvångsarbete (artikel 4 i konventionen) – bristande utredning av trafficking

Klaganden, som var från Nigeria, angav att, när hon var 14 år, hade hennes familj betalat en bekant för att hon skulle få arbeta i Spanien. Väl i Spanien tvingades hon till prostitution men lyckades fly efter omkring fyra år. Hon fortsatte prostituera sig ytterligare tre år tills hon fick hjälp av en organisation som hjälpte henne sluta med prostitutionen och som också uppmanade henne att göra en polisanmälan. En polisutredning öppnades men lades sedermera ner.

Europadomstolen konstaterade att polisutredningen hade uppenbara brister. Bland annat hade det dröjt flera år från anmälan tills polisen utredde var brotten hade begåtts och identiteten på förövarna. Vid förhören hade flera uppenbara frågor inte utretts närmare och beslutet att lägga ner målet var ytligt och otillräckligt motiverat. Det förelåg därför en kränkning av den processuella aspekten av förbudet mot slaveri och tvångsarbete enligt artikel 4 i konventionen.

Se även *B.B. mot Slovakien* (dom 24.10.2024) där underlåtenheten att utreda trafficking som pågått i Storbritannien också ansågs utgöra en kränkning av den processuella aspekten av förbudet mot slaveri och tvångsarbete enligt artikel 4 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

11. HAUGEN MOT NORGE (DOM 15.10.2024)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen) och rätten till effektiva rättsmedel (artikel 13 i konventionen) – självmord i fängelse

Klagandens son tog sitt liv i ett fängelse där han erhöll psykiatrisk tvångsvård efter att ha dömts för försök till mord. Brottet hade begåtts medan sonen var psykotisk. En kort tid före självmordet hade han fått särskild vård på grund av den höga självmordsrisken men han hade sedan flyttats tillbaka till en avdelning på fängelset utan särskild övervakning. Han hittades av personal på kriminalvården på morgonen. Då hade han varit ensam i sin cell sedan kl. 18.30 föregående kväll. Klaganden försökte få en prövning av myndigheternas ansvar genom en polisanmälan men någon förundersökning inleddes inte.

Europadomstolen bedömde att de norska myndigheterna inte hade gjort det som kunde förväntas av dem och det hade varit allvarliga brister i koordinationen och kommunikationen kring vården av klagandens son. Det förelåg därför en kränkning av rätten till liv enligt artikel 2 i konventionen. Den omständigheten att det inte hade funnits något entydigt sätt att få norska myndigheters ansvar prövat genom en begäran om skadestånd, någon som förvisso ändrats genom en dom från norska Høyesterett 2024 men som fortfarande var fallet när klaganden sökte upprättelse, utgjorde vidare en kränkning av rätten till effektiva rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

12. DAUGAARD SORENSEN MOT DANMARK (DOM 15.10.2024)

Fråga om förbud mot omänsklig och förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen), rätt till en rättvis rättegång (artikel 6 i konventionen), rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) och rätten till effektiva rättsmedel (artikel 13 i konventionen) – flera fel ledde till att våldtäktsanklagelser preskriberades

Klaganden var en kvinna i tjogårsåldern som anmälde en våldtäkt. Efter en utredning som omfattade flera vittnesförhör och en husrannsakan hos den misstänkte gärningsmannen lades förundersökningen ner. Beslutet överklagades dock och förundersökningen öppnades upp igen. Enligt dansk rätt ska ett beslut om att öppna upp en förundersökning delges den misstänkte senast två månader efter beslutet att lägga ner förunderundersökningen. I Danmark ska alla över 15 år vara anslutna till ett digitalt postkonto kallat *e-Boks.* Syftet är att säkerställa kommunikation mellan enskilda och myndigheter. Endast den som på grund av funktionsvariation eller andra svårigheter inte kan använda en dator är undantagen från skyldigheten att ett dylikt postkonto.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

Till att börja med var den misstänkte felaktigt noterad som undantagen från skyldigheten att ha ett digitalt postkonto. Han delgavs därför inte via *e-Boks*. Istället skickades en delgivning med vanlig post men med en felaktig adresshänvisning eftersom det borde angetts att han hade en c/o-adress. Som en följd returnerades brevet. Därefter borde ytterligare försök att delge den misstänkte gärningsmannen ha gjorts, men så skedde inte. Som en följd av dessa brister delgavs inte den misstänkte inom den förskrivna tiden och målet avskrevs därför.

Europadomstolen konstaterade att den danska åklagarmyndigheten hade medgett samtliga misstag. Utan att precisera varför felen uppstod och vem som var ansvarig för felen så konstaterade Europadomstolen att felen resulterade i att klaganden inte fick sin våldtäktsanklagelse prövad vilket Europadomstolen konstaterade utgjorde kränkningar av förbudet mot omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3 i konventionen och rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen tillsammans. Mot bakgrund av den slutsatsen fann Europadomstolen att det inte var nödvändigt att pröva klagomålen om kränkningar av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i konventionen och rätten till effektiva rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

Jfr *Nsingi mot Grekland* (dom 15.10.2024) där klaganden hade varit fängslad i flera månader för gärningar som en annan person dömts för.

13. CENTRAL UNITARIA DE TRABALLADORES/ AS MOT SPANIEN (DOM 17.10.2024)

Fråga om mötes- och föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen) – nekat demonstrationstillstånd i början av Covid

Klaganden var ett fackförbund som ville genomföra en demonstration med en bilkonvoj under våren 2020. Ansökan om demonstrationstillstånd nekades på grund av Covid och det utlysta ”alarmtillståndet” (*estado de alarma*).

Europadomstolen noterade att den 2 April 2020 dog 950 personer i Covid i Spanien. Den 25 April 2020 hade 22 900 personer dött i Covid i Spanien. I maj 2020 lättades vissa restriktioner och i juni 2020 drogs ”Alarmtillståndet” tillbaka.

Europadomstolen konstaterade att spanska myndigheter stod inför svåra omständigheter i början av pandemin utan att ha någon större kunskap om sjukdomen och med en mycket hög belastning på sjukvården. Mot den bakgrunden fann Europadomstolen att de spanska myndigheterna hade gjort en rimlig avvägning mellan allmän hälsa och fackföreningens rätt att demonstrera. Det förelåg därför ingen kränkning av fackförbundets rätt till mötes- och föreningsfrihet enligt artikel 11 i konventionen.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24

14. AMERISOC CENTER S.R.L. MOT LUXEMBURG (DOM 17.10.2024)

Fråga om skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen) – frysta tillgångar utan proportionalitetsavvägning

Klaganden var ett företag från Kosta Rica var tillgångar frystes i Luxemburg på begäran av peruanska myndigheter. Beslaget av merparten av företagets totala tillgångar hade pågått i omkring sex år och pågick fortfarande. Europadomstolen konstaterade att myndigheterna vid överprövningen av beslaget inte hade gjort någon proportionalitetsbedömning vilket utgjorde en kränkning av skyddet för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

15. A.L. OCH E.J. MOT FRANKRIKE (BESLUT 17.10.2024)

Fråga om rätt till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 i konventionen) – information från krypteringsappen EncroChat

Brittiska brottsbekämpande myndigheter hade genom en europeisk utredningsorder erhållit information om klaganden från franska myndigheter, som i sin tur hade erhållit informationen genom avlyssning av den krypterade kommunikationsappen *EncroChat*. Beslutet att lämna ut informationen kunde överklagas i Frankrike men klagandena hade inte gjort detta. Europadomstolen avvisade därför målet med motiveringen att inhemska rättsmedel inte hade uttömts trots att klagandena inte var bosatta i Frankrike.

Europarättslig tidskrift, open access 2026-11-24